

Wanneer mogen diepe plassen ondiep worden?

Op veel plaatsen langs de rivieren zijn plannen om diepe plassen te verondiepen. De diepe plassen zijn ooit gegraven om klei, zand of grind te winnen maar zouden nu nauwelijks natuurwaarden herbergen. Van de andere kant staan veel partijen klaar die graag hun baggerspecie in kwijt willen en als dat dan in die diepe plassen gestort kan worden, lijkt een mooie win-win-situatie ontstaan. Zo wordt zelfs als baggerslib uit het buitenland gehaald om hier in Nederland te verwerken in de diepe plassen.

Nu hebben tegelijkertijd wel steeds meer mensen bezwaar hebben tegen de stort van baggerspecie. Want is het wel altijd schone grond? Levert het geen gevaar op voor de uiterwaarden natuur? En zijn de diepe plassen wel zo leeg als iedereen altijd zegt? Hebben ondiepe plassen echt een hogere ecologische waarde dan de diepe plassen? Deze vragen zijn zelfs aanleiding geweest voor staatssecretaris Stientje van Veldhoven om hierover met de Tweede Kamer in debat te gaan. Volgens de regels mag verondieping met slib namelijk alleen als dit 'nuttig en functioneel' is. Van Veldhoven schrijft daarop dat "bij veel partijen onduidelijkheid bestaat over de invulling van de term nuttig en functioneel in relatie tot een beoogde verbetering van de ecologische kwaliteit en de natuurwaarden. Ik vind het daarom belangrijk dat wordt expliciteerd wat wordt verstaan onder nuttig en functioneel." Mede hierop is OBN een onderzoek gestart naar het ecologisch functioneren van de diepe en ondiepe plassen. Doel is om een afwegingskader te maken om aanvragen voor verondieping te evalueren. Want kennis

over het ecologisch functioneren van diepe plassen is weliswaar beschikbaar, maar nog nauwelijks over de ecologische waarde van diepe plassen specifiek in uiterwaarden, en de rol die deze plassen spelen in het riviersysteem. In ieder geval zijn het geen dode en lege plassen zoals vaak wordt gezegd. Tijdens het promotie-onderzoek van Laura Seelen in 2014 zijn in diepe binnendijkse plassen bijvoorbeeld tachtig soorten ondergedoken waterplanten aangetroffen, waarvan 19 zeldzame. Sommige diepe plassen die in open verbinding staan met de rivier zijn waarschijnlijk belangrijk als overwinteringsgebied voor vis. Het is een habitat dat door de normalisatie van de rivieren veelal uit het zomerbed verdwenen is. Diepe putten die juist weinig door de rivier worden overstroomd zijn vaak heel helder. Verschillende van deze plassen vormen een groeiplaats voor zeldzame kranswervegetaties. Kortom, het is vaak helemaal niet zo duidelijk dat een diepe plas in een uiterwaard altijd klakkeloos en probleemloos verondiept kan worden. Onderzoekers van B-ware, NIOO, Ravon, Sovon en Deltares zijn daarom

in opdracht van OBN en Rijkswaterstaat gestart met een onderzoek dat een afwegingskader moet opleveren voor het al dan niet verondiepen van plassen. Margriet Schoor van Rijkswaterstaat is nauw betrokken bij het OBN-onderzoek en betaalt ook mee. "We hebben tot op heden vooral algemene handvatten om een beoordeling van een geplande verondieping te maken. Daarbij komt dat een project vaak wel twintig jaar kan duren. Wij willen dat de natuur niet pas profiteert in jaar twintig, maar dat elke fase van zo'n project al ecologische winst oplevert. Dus ook over die fasering willen we meer leren. Veel kennis over diepe plassen is nu nog gebaseerd op plassen buiten het riviereengebied. Maar een diepe plas in een uiterwaard werkt waarschijnlijk heel anders met de invloed van grondwater, soms doorstromend rivierwater en dan weer een tijdje geen doorstroming." Het afwegingskader moet dus inzicht bieden in de meerwaarde en risico's van het verondiepen en al dan niet aantakken van diepe uiterwaardplassen aan de rivier. De onderzoekers gaan bijvoorbeeld inventariseren wat de huidige ecologische waarde van diepe uiterwaardplassen zijn en van welke (abiotische) karakteristieken deze waardes afhankelijk zijn. En ook kijken ze naar de mogelijke effecten van verondiepingen en aantakkingen op de temperatuurspronglaag, de zuurstofhuishouding en andere relevante karakteristieken voor het ecologisch functioneren van de plas. En als ergens dan een project komt: wat zijn dan de precieze ontwerpcriteria? Kunnen normen worden gesteld voor nutriëntenconcentraties in de leeflaag? Hoe dik moet deze laag zijn? Blijft deze leeflaag liggen na een overstroming? Wat zijn aanbevelingen voor de vormgeving van de plas, bijvoorbeeld voor de verhouding ondiep en diep water?•

Opslag van broekbos op voormalig landbouwgrond.

foto Natuurmonumenten

Drinkwaterslib lost fosfaatprobleem op in voormalige landbouwgebieden

Op voormalige landbouwgrond komt ruimte voor nieuwe natuur. In grondwatergevoede gebieden is de ontwikkeling van elzenbroekbossen een mogelijk natuurdoeltype. Probleem is echter de met fosfaat verzadigde bodem. Zou je de bodem 'gewoon' gaan vernatten door de grondwaterspiegel te verhogen, zal het fosfaat vrijkomen en beschikbaar komen voor de vegetatie. Dat zal leiden tot een enorme verrijking van de vegetatie en zeker niet tot een bijzondere vegetatie die in een elzenbroekbos thuishoort.

Onderzoekers van B-Ware en enkele beheerorganisaties onderzochten of het opbrengen van drinkwaterslib in combinatie met vernatting het fosfaat in de bodem zou kunnen binden. Drinkwaterslib is een bijproduct van de zuivering van grondwater tot drinkwater. Afhankelijk van het zuiveringsproces bestaat drinkwaterslib vrijwel volledig uit ijzerslib, kalkslib of een mengvorm van beide. Door het slib te mengen met fosfaatrijke bodems, ontstaat ijzer(III)fosfaat, waardoor de P-beschikbaarheid voor planten in de bodem zou worden verlaagd. Op een aantal proeflocaties zijn verschillende hoeveelheden slib opgebracht en zijn bodemchemie en vegetatieontwikkeling gevolgd. Het bleek dat het toevoegen van het slib in alle gevallen leidde tot een beter gebufferde bodem, een lagere fosfaatbeschikbaarheid en minder biomassa van ruigetsoorten. Wel bleek dat alleen als het grondwater bijna permanent in het maaiveld treedt, dat dan ook de typische lichtminnende soorten terugkeren. Dat wil zeggen dat het opbrengen van slib weliswaar altijd zinnig is, maar het fors verhogen van de waterstand niet mag ontbreken. De onderzoekers denken dan ook dat herstelmaatregelen zich eerst moeten richten op het voldoende vernatten van de percelen en dat daarna de hoeveelheid fosfaat in de bodem bepalend is voor de hoeveelheid slib dat nodig is. Het OBN rapport hierover komt dit voorjaar beschikbaar•

Nieuwe rapporten

-
'Versterking van connectiviteit voor soorten van hellingschraallanden'
<https://www.natuurkennis.nl/publicaties/heuvelandschap/>
.....
- 'Herstel Grijs duinen door reactiveren kleinschalige dynamiek'
<https://www.natuurkennis.nl/publicaties/duin-en-kustlandschap/>
.....
- 'Jaarplan 2019'
<https://www.natuurkennis.nl/publicaties/jaarplannen-en-verslagen/>
.....

- Rapporten en brochures kunt u gratis bestellen via info@vbne.nl onder vermelding van de rapportcode.
- De OBN-rapporten zijn bovendien als pdf te downloaden van www.natuurkennis.nl. Op deze website vindt u daarnaast informatie over de uitvoering van beheermaatregelen in de diverse landschappen.
- Op www.veldwerkplaatsen.nl vindt u het actuele cursusaanbod met daarin een scala aan onderwerpen uit het bos- en natuurbeheer.

De OBN-nieuwsbrief is een uitgave van de VBNE. Een pdf-versie vindt u op www.natuurkennis.nl.
Redactie: Geert van Duinhoven, Mark Brunsveld, Wim Wiersinga
Redactie-adres: VBNE, Princenhof Park 7, 3972 NG Driebergen, info@vbne.nl
Lay-out: Aukje Gorter
Druk: Senefelder Misset, Doetinchem

foto Jet Vugts